

20. Охотский Е.В., Богучарская В.А. Социальное государство и социальная политика современной России: ориентация на результат. *Труд и социальные отношения*. 2012. №5 (95). С. 30-44. URL: <https://www.elibrary.ru/contents.asp?id=33738033&> -
21. Weřtacott J. Enhancing Australia's Prosperity. URL: [http://www.internationalaffairs.org.au/resources/page/2/?filter\[0\]=transcript](http://www.internationalaffairs.org.au/resources/page/2/?filter[0]=transcript)
22. Кочеткова Л.Н. Социальное государство: опыт философского исследования. М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 160 с.
23. Семёнова, Л.Н. Социальная направленность государств переселенческого капитализма. *Общество, государство и религии в современном мире*: материалы круглого стола кафедры истории нового и новейшего времени БГУ : В.С. Кошелев (пред.) [др.]; под науч. ред. В.С. Кошелева. Минск : РИВШ, 2014. С. 96-100. URL: <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/151461/1/Semenova.pdf>
24. Семёнова Л.Н. Политика социального реформизма в Канаде, Австралии, Новой Зеландии на рубеже XIX – XX вв. Минск : Экоперспектива, 2008. 220 с.
25. Hancock W. K. Australia. L.: Ernst Benn Limited, 1930. 326 p.

УДК 94 : 327

Толстов С. В.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА АВСТРАЛІЇ: ЦІЛІ, ІНТЕРЕСИ, ПРІОРИТЕТИ

Становлення та еволюція зовнішньої політики Австралії відображають складний процес її адаптації до динамічних змін політичної ситуації в просторі Азійсько-Тихоокеанського регіону. Пропонована стаття містить історичний огляд формування цільових установок і корекції зовнішньополітичних пріоритетів країни, уряди якої традиційно орієнтувалися на союзницькі відносини з Великою Британією і США. У контексті мінливого регіонального балансу сил протягом останньої декади політичні кола Австралії зіткнулися з проблемою пошуку ефективної моделі забезпечення своїх інтересів в умовах конкурентної міжнародної взаємодії та активізації суперництва між США і Китаєм.

Основна концептуальна проблема зовнішньої політики Австралії полягає у визначенні балансу між формуванням коаліції союзників і партнерів з метою стримування політичного впливу та економічної експансії КНР і зацікавленістю в розвитку торговельно-економічних зв'язків з Китаєм, який висту-

пає локомотивом економічного зростання. Аналіз останніх подій, включаючи перипетії австралійсько-китайської торговельної війни 2020 р., переконливо свідчить, що ця проблема залишається далекою від свого розв'язання.

***Ключові слова:** Австралія, національні інтереси, зовнішня політика, пріоритет, концепція, Біла книга, Азійсько-Тихоокеанський регіон, Індо-Тихоокеанський регіон.*

Толстов С.В. Внешняя политика Австралии: цели, интересы, приоритеты. Становление и эволюция внешней политики Австралии отражают сложный процесс ее адаптации к динамичным изменениям политической ситуации в пространстве Азиатско-Тихоокеанского региона. Предлагаемая статья содержит исторический обзор формирования целевых установок и коррекции внешнеполитических приоритетов страны, правительства которой традиционно ориентировались на союзнические отношения с Великобританией и США. В контексте меняющегося регионального баланса сил в течение последней декады политические круги Австралии столкнулись с проблемой поиска эффективной модели обеспечения своих интересов в условиях конкурентного международного взаимодействия и активизации соперничества между США и Китаем.

Основная концептуальная проблема внешней политики Австралии заключается в определении баланса между формированием коалиции союзников и партнеров с целью сдерживания политического влияния и экономической экспансии КНР и заинтересованностью в развитии торгово-экономических связей с Китаем, который выступает локомотивом экономического роста. Анализ последних событий, включая перипетии австралійсько-китайської торгової війни 2020 г., убедительно показывает, что эта проблема далека от своего разрешения.

***Ключевые слова:** Австралия, национальные интересы, внешняя политика, приоритет, концепция, Белая книга, Азиатско-Тихоокеанский регион, Индо-Тихоокеанский регион.*

Sergii Tolstov. Australian foreign policy: goals, interests and priorities. The evolution of Australian foreign policy reflects a complex process of its adaptation to the dynamic political changes in the Asia-Pacific. The article contains a historical overview of determination of Australian foreign policy goals and correction of priorities. The Australian governments were traditionally focused on alliances with the U.K. and the U.S. Over the past decade the Australian politicians have faced substantial shifts in the regional balance of power. It determined a new foreign policy challenge and a necessity to elaborate an effective model ensuring

the Australian interests in the context of increasing rivalry between the U.S. and China in the competitive international environment.

The main conceptual problem of Australian foreign policy is how to determine the balance between the formation of a coalition of allies and partners aimed to contain the political influence and economic expansion of the PRC and the interest to develop economic ties and trade with China which is the engine of economic growth. The recent trends, including the Australian-Chinese trade war of 2020 show that this conflict is far from its resolution.

Keywords: *Australia, national interests, foreign policy, priority, concept, White Paper, Asia-Pacific, Indo-Pacific.*

Протягом останньої декади в глобальному політичному балансі спостерігалося посилення ролі країн «другого ешелону», що характеризуються середніми економічними параметрами, однак демонструють стійкі показники економічного зростання і потенціал зміцнення політичного впливу. Австралія займає поважне місце в цій умовній групі, до якої зазвичай відносять Канаду, Бразилію, Південну Корею, Саудівську Аравію, Індонезію, а також, з урахуванням певних застережень, Туреччину, ПАР, Малайзію, Іспанію та Польщу.

У другій половині ХХ ст. основною зовнішньополітичною дилемою Австралії було прагнення поєднувати участь у системі західних союзів, орієнтованих на підтримку геостратегічного контролю в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР), з розширенням торговельно-економічних зв'язків з країнами Східної та Південної Азії з урахуванням різноманіття їх політичних систем та ідеологічних уподобань. Така дихотомія позначила дві суперечливі тенденції, які знаходили прояв у плеканні західної політичної культури як основи австралійського способу життя та прагненні до активної участі в торговельно-економічних зв'язках та інтеграційних проєктах у Східній та Південно-Східній Азії.

У період 1945-1991 рр. формування зовнішньополітичного курсу Австралії перебувало під впливом складної динаміки відносин між Сходом і Заходом. Глобальні політичні процеси, що характеризувалися чергуванням періодів посилення військової напруженості та політичної розрядки, відбивалися на визначенні пріоритетів зовнішньої політики країни, включаючи її участь у військово-політичних союзах, оборонних угодах й обумовлювали широку участь у військових операціях в прилеглих географічних ареалах.

Найбільш важливим, а в певні періоди – і визначальним критерієм зовнішньополітичного курсу Австралії – була опора на союзниць-

кі відносини зі США. Основу військового співробітництва зі США було закладено ще в роки Другої світової війни, коли австралійські війська були передані під управління союзному Командуванню в південно-західній частині Тихого океану (1942-1945 рр.). Хоча Австралія залишається пріоритетним союзником США у регіоні АТР і бере участь у більшості регіональних проєктів у сфері безпеки, в її зовнішній політиці чітко простежується й ряд інших автономних напрямків, які переважно стосуються розвитку багатосторонніх і двосторонніх зв'язків з державами Східної та Південно-Східної Азії.

Стаття містить огляд зовнішньої політики Австралії з середини ХХ ст. до 2021 р. Мета статті полягає в оцінці та аналізі процесу еволюції зовнішньої політики країни, включаючи визначення зовнішньополітичних цілей і співвідношення пріоритетів у політиці Австралії другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Віхи та етапи.

Початковий етап становлення зовнішньої політики Австралії припав на першу половину ХХ ст. Створені в Австралії в другій половині ХІХ ст. переселенські колонії об'єдналися в рамках федеративної держави Австралійський Союз (1901 р.). У 1900 р. британський парламент затвердив Конституційний акт Австралійського Союзу, який у 1907-1948 рр. мав статус домініону Британської імперії. Вестмінстерський статут, прийнятий британським парламентом 11 грудня 1931 р., надав домініонам законодавчу самостійність, включаючи право на проведення власної зовнішньої політики. Того ж року Австралія встановила дипломатичні відносини з Новою Зеландією.

До Другої світової війни функції зовнішньої політики Австралії обмежувалися контактами з метрополією та іншими домініонами, управлінням територіями Папуа і Нової Гвінеї та зв'язками з острівними територіями Тихого океану. В Другій світовій війні війська Австралії воювали на різних театрах у союзі з Великою Британією та США. Дипломатичні відносини між Австралією і США були встановлені у 1940 р., а між Австралією і СРСР – у 1942 р.

У 1944 р. було укладено австралійсько-новозеландську угоду, що містила обопільне прагнення узгоджувати політику в басейні Тихого океану, включно зі створенням в Океанії спільного простору безпеки на північ і північний схід від Австралії та Нової Зеландії до Західного Самоа і островів Кука. У зв'язку з наданням незалежності острівним територіям у південній частині Тихого океану в 1971 р. була створена регіональна організація Південно-Тихоокеанський форум (з 2000 р. – Форум тихоокеанських островів). Австралійські уряди почали все

більш виразно апробувати роль держави як регіонального центру сили, спроможного контролювати найближчу «зону сусідства», до якої входять Індонезія, Папуа – Нова Гвінея, Східний Тимор, Нова Зеландія та південна частина Тихого океану.

Після 1945 р. Австралія послідовно дотримувалася курсу на збереження стратегічного союзу зі США, взявши активну участь у придушенні комуністичних повстань і регіональних конфліктах у Південно-Східній Азії. Австралія брала участь у війнах у Кореї (1950-1953 рр.), Малайї (1955-1963 рр.), В'єтнамі (1965-1972 рр.), підтримувала Малайзію в конфлікті з Індонезією (1965 р.). Надалі, дотримуючись союзницьких відносин зі США, Австралія брала участь у війні 1991 р. у Перській затоці, інтервенції проти Іраку (2003 р.) та військовій операції в Афганістані (2001-2013 рр.).

З початку 1950-х рр. Австралія входила до ряду блокових структур і оборонних союзів. У 1951 р. Австралія стала учасницею тристороннього Тихоокеанського пакту безпеки (АНЗЮС) за участю Австралії, Нової Зеландії та США, який будувався на механізмі колективної безпеки й окреслював додаткові двосторонні зобов'язання між Австралією та США. Договір передбачає, що збройний напад на будь-яку з трьох сторін становитиме небезпеку для інших і що кожна з країн-учасниць має протистояти спільній загрози.

У 1954-1977 рр. Австралія брала участь в Організації договору Південно-Східної Азії (СЕАТО). В подальшому країна продовжувала розвивати двосторонні й багатосторонні зв'язки у військовій та оборонно-промисловій галузях. З 1971 р. діє П'ятистороння угода про оборону Малайзії та Сінгапуру (за участю Великої Британії та Нової Зеландії; FPDA) [1]. Створення цього механізму було безпосередньо пов'язано з відкликанням британських військ з регіону на схід від Суеца, а його мета полягала в заміщенні вакууму сили з метою запобігання проникненню «ворожих держав». Угода була покликана зафіксувати зобов'язання Великої Британії, Австралії та Нової Зеландії відбити будь-який напад на Сінгапур або Малайзію. Доцільно відзначити, що вказаний документ і досі залишається єдиною багатосторонньою угодою, що містить гарантії безпеки у регіоні Південно-Східної Азії. Згодом Австралія уклала низку угод про військову співпрацю з Японією (Угоди про оборону 2007 і 2020 рр.), В'єтнамом (2012 р.) та Індонезією (2006 і 2012 рр.).

З початку 1970-х рр. уряди Австралії виявляли суттєву зацікавленість у розвитку економічних відносин з країнами Азії, насамперед – з Японією, країнами АСЕАН та КНР. У 1980 р. уряди Австралії

та Японії ініціювали створення Ради Тихоокеанського економічного співробітництва (РЕСС) – напівурядової організації, призначеної для розробки ініціатив і проектів макрорегіональної взаємодії, яка залучила представників урядових структур, неурядових організацій та бізнесу з країн, розташованих вздовж берегів Тихого океану.

У 1989 р. прем'єр-міністр Австралії Р. Хоук ініціював скликання форуму Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва – широкої платформи, покликаної запропонувати модель багатосторонніх економічних зв'язків, до якої початково увійшли 6 розвинених держав басейну Тихого океану (Австралія, Канада, Нова Зеландія, США, Південна Корея, Японія) і 6 держав, що розвиваються – членів Асоціації держав Південно-Східної Азії (Бруней, Індонезія, Малайзія, Сінгапур, Таїланд, Філіппіни).

За правління лейбористського уряду Г. Уїтлема (1972-1975 рр.) Австралія встановила дипломатичні відносини з КНР, визнала її уряд єдиною законною владою Китаю, а Тайвань – однією з його провінцій. Було скасовано принцип «білої Австралії», що діяв з 1901 р. В 1975 р. була надана незалежність території Папуа – Нова Гвінея.

На процес формування зовнішньої політики Австралії суттєво впливали преференції урядів лейбористів та лібералів (в коаліції з Національною партією), які чергувалися при владі. В роки правління лейбористів (1941-1949, 1972-1975, 1983-1991, 1991-1996, 2007-2013 рр.) уряди Австралії здебільшого виявляли схильність підтримувати розрядку міжнародної напруженості, обмеження військових програм та розширювати співпрацю з країнами Азії та Африки. Натомість ліберали (1949-1966, 1966-1967, 1968-1972, 1975-1983, 1996-2007 та з 2013 р.) робили наголос на союзницьких відносинах зі США, участі в регіональних війнах та багатосторонніх безпекових проектах.

Визначення власного підходу Австралії до регіональних проблем набуло принципового значення з початку 1970-х рр. Поразка США у в'єтнамській війні підштовхувала австралійських політиків до прагматичного регіоналізму з більшим розрахунком на власні можливості. Так само й поява в АТР нових центрів економічного зростання та створення у Південно-Східній Азії перших економічних об'єднань виходили за межі стереотипів «холодної війни».

Проголошуючи цілі «політики доброго сусіда» в регіоні АТР, лейбористський уряд Г. Уїтлема відкликав війська з Південного В'єтнаму та Малайзії й суттєво скоротив військову присутність у Сінгапурі. Австралія встановила зв'язки з АСЕАН, ставши першим партнером по діалогу цього співтовариства (1974 р.) та розпочала практику ре-

гулярних міжурядових консультацій з Японією (1976 р.). Сфера австралійських інтересів охоплювала простір від Пакистану на заході, Японії на півночі та Нової Зеландії на півдні. Відносини з Японією, КНР та Індією були зараховані до оновленого переліку пріоритетів на додаток до традиційної співпраці зі США, Великою Британією, Новою Зеландією, Індонезією, Сінгапуром, Малайзією та Південною Кореєю. Найбільш суттєві зміни стосувалися ставлення до КНР, віддзеркалюючи відхід від політики стримування в бік визнання цієї країни перспективним партнером чи навіть «потенційним союзником». В заявах посадових осіб усе частіше лунали аргументи на користь проведення політики «австралійського націоналізму» та скорочення прямої залежності від уподобань «великих і сильних друзів», насамперед – США.

Перша австралійська Біла книга з проблем оборони (1976 р.) містила такі акценти, як обґрунтування цілей співпраці з АСЕАН і бажаність інтеграції до економічного простору Південно-Східної Азії. Стверджувалося, що Австралія може впливати на розвиток процесів у довколишньому просторі, «використовуючи відносини тісної та плідної співпраці з місцевими та регіональними партнерами». Такі зв'язки мали сприяти безпеці та стратегічній стабільності. З урахуванням віддаленості Європи та щільного залучення США у справі різних регіонів уряд пропонував спиратися на власні важелі впливу та сприяти регіональним змінам у бажаному напрямку, що дозволить впоратися з різними ситуаціями власними силами [2, р. 2].

Впродовж 1980-х рр. Австралія позиціонувала себе як регіональна держава з середнім потенціалом («middle power»). Акцент на регіональних інтересах супроводжувався певним зменшенням уваги до проблем глобального характеру. Така специфічна форма «ізоляціонізму» в військовій сфері знайшла втілення в розбудові військово-морських сил, зосередженні на проблемах регіональної безпеки та захисту кордонів, насамперед, – від нелегальної імміграції. Важливими завданнями стали пошук власної ролі країни в балансі сил у межах АТР та налагодження співпраці з країнами, що мали порівнянний з Австралією потенціал «середньої потужності» [3, р. 164-171].

У 1983 р. лейбористський уряд Р. Хоука ініціював розробку нової концепції національної безпеки та оборони, яка розглядала Австралію як країну на периферії біполярного світу. Стверджувалося, що острівне становище країни забезпечуватиме її природний захист, а прямі загрози можуть виникати хіба що через конфлікт наддержав – СРСР і США. Такий підхід супроводжувався переглядом функцій АНЗІОС у

бік обміну розвідувальною інформацією та надання доступу до високіх технологій в оборонній сфері. Декларуючи підтримку нерозповсюдження ядерної зброї, Австралія ініціювала створення без'ядерної зони в південній частині Тихого океану, що було закріплено к договору Роротонга (1985 р.), який забороняє розміщення і випробування ядерних пристроїв в межах територій країн-учасниць. Водночас дотримання гнучкого балансу між регіональними інтересами та участю в глобальних справах супроводжувалося підтвердженням особливих відносин зі США та Великою Британією. Союзницькі відносини зі США дістали підтвердження під час зустрічі прем'єра Р. Хоука з Р. Рейганом (1986 р.), який вітав стабілізуючу роль Австралії та АНЗЮС у гарантуванні безпеки південної частини АТР, покладаючи на Австралію роль «помічника шерифа», що мав координувати свою регіональну політику з іншими учасниками західних союзів.

Розпад біполярної системи спричинив черговий перегляд орієнтирів зовнішньополітичного курсу в бік «ширших горизонтів», що супроводжувалося поновленням участі Австралії у регіональних конфліктах і антикризових операціях.

З кінця ХХ ст. до зони національних інтересів Австралії, окрім Південно-Східної Азії та Океанії, все виразніше включався простір Індійського океану – аж до Перської затоки та Мадагаскару.

Біла книга з питань оборони (2000 р.) окреслила три головних принципи – опори на власні сили, контроль довколишнього морського і повітряного простору та спроможність до кризового реагування, включно з плануванням операцій превентивного характеру. Такий підхід передбачав контроль безпекової ситуації в країнах-безпосередніх сусідах Австралійського Союзу. До політичних пріоритетів було віднесено врегулювання конфліктів та спірних проблем в АТР, підтримку США у питаннях глобального характеру, гарантування «зони безпеки» в суміжних морських акваторіях, активну участь у вирішенні проблем безпеки Південно-Східної Азії, а також – збільшення власного впливу в АТР шляхом розширення доступу до зовнішніх ринків [4].

Напередодні світової фінансово-економічної кризи 2008 р. австралійська економічна дипломатія забезпечила укладення низки двосторонніх торговельних угод, включаючи угоди про вільну торгівлю з Новою Зеландією, США, Таїландом і Сінгапуром, а також – вела переговори з АСЕАН, КНР, Чилі, Індією, Індонезією, Японією, Південною Кореєю та Малайзією. З цього переліку Угоді про вільну торгівлю між Австралією та США (AUSFTA) від 15 липня 2004 р. надавалося велике символічне значення. Її укладення зменшило тари-

фи на товари американської промисловості, полегшивши їх доступ на австралійський ринок. Водночас скасування митних бар'єрів сприяло здешевленню імпорту австралійської сільськогосподарської продукції та виробів легкої промисловості до США [5].

Ще більше значення для економіки країни мало зростання обсягу торговельних зв'язків з КНР та Японією. Після фінансово-економічної кризи 2008 р. австралійські уряди активізували переговори щодо лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків з країнами АТР. Їх підсумком стало підписання Угоди про вільну торгівлю з Китаєм (17 червня 2015 р.), багатосторонньої угоди про Транстихоокеанське партнерство (підписана у два етапи – 4 лютого 2016 р. і 8 березня 2018 р.) та угоди про Всебічне регіональне економічне партнерство (15 листопада 2020 р.).

За китайсько-австралійською угодою про вільну торгівлю, що набула чинності 20 грудня 2015 р., Китай скасував мита на 97% австралійських товарів, а Австралія – на 85% товарів з Китаю. Положення угоди передбачали скасування обмежень для китайських інвестицій в австралійську економіку. Китайські компанії отримали можливість видобутку та імпорту енергоносіїв. Своєю чергою австралійські експортери сільськогосподарської продукції та послуг отримали вільний доступ на внутрішній ринок КНР [6].

На тлі економічних зрушень у відносинах з КНР Австралія продовжувала співпрацю з США у сфері безпеки, включаючи розміщення на австралійській території об'єктів американських сил передового базування, морської навігації та космічного спостереження. Відповідно до угоди 2011 р. в Північній території поблизу м. Дарвін розміщено багатоцільову американську військову базу, пристосовану для базування морської піхоти, літаків, ВМС і служб тилового забезпечення.

Наприкінці 2010-х рр. Австралія взяла участь у двох конкуруючих економічних проєктах – Транстихоокеанському партнерстві (ТТП), розробленому за підтримки США як торговельна противага КНР, та Регіональному всесторонньому економічному партнерстві (РВЕП), яке об'єднало учасників АСЕАН та 5 країн, з якими АСЕАН вже мав підписані угоди про вільну торгівлю (КНР, Японію, Південну Корею, Австралію та Нову Зеландію).

Відзначимо, що з 11 країн-учасниць ТТП сім країн – Австралія, Нова Зеландія та п'ять азійських країн-учасниць (Бруней, В'єтнам, Малайзія, Сінгапур, Японія) – беруть участь в обох проєктах, які передбачають різну глибину інтеграційних зв'язків. Натомість Канада,

Мексика, Перу і Чилі беруть участь лише в ТТП, з якої США вийшли згідно указу Д. Трампа від 23 січня 2017 р. [7].

Меморандум президента Д. Трампа доручив торговельному представнику США переглянути участь в ТТП, включаючи відкликання підпису США під узгодженим договором. Доцільно зазначити, що й після обрання президентом Дж. Байдена прес-служба Білого дому негативно розцінила можливість повернення США до участі в ТТП, назвавши цю угоду «неідеальним співтовариством», яке слід би зробити «кращим і сильнішим» [8].

Станом на 2019 р. основними торговельними партнерами Австралії по експорту були Китай, Японія, Південна Корея, Велика Британія і США; по імпорту – Китай, США, Японія, Таїланд і ФРН. За підсумками 2019 р. частка КНР в австралійському товарному експорті становила 38% (102 млрд дол. США), Японії – 14,8% (39 млрд дол. США), Південної Кореї – 6,55% (17,4 млрд дол. США). В структурі імпорту частка КНР становила 25% (56 млрд дол. США), США – 11,8% (26 млрд дол. США) і Японії – 6,98% (15,4 млрд дол. США) [9].

Баланс між можливостями та інтересами.

Доцільно звернути увагу на те, що, принаймні, з 1970-х рр. основна концептуальна дилема зовнішньополітичного позиціонування Австралії зводилася до визначення співвідношення між багажем союзницьких зв'язків зі США і Великою Британією як провідними партнерами та спроможністю автономного реагування на регіональні та, – меншою мірою, – глобальні проблеми. В тактичному вимірі політична дискусія зводилася до відпрацювання балансу між геополітичним баченням країни як південно-східного форпосту європейської цивілізації та прагматичними інтересами в сфері економіки, торгівлі та інвестицій, які обумовлювали політику гнучкого регіоналізму.

В новітніх австралійських доктринальних документах йдеться про модель зовнішньої політики, орієнтованої на забезпечення суверенітету країни як спроможності ухвалювати рішення в чіткій відповідності до власних національних інтересів. При цьому поняття суверенітету подається в широкому сенсі – як здатність влади брати на себе відповідальність за безпеку і розвиток країни. Разом з тим австралійські урядові кола усвідомлюють параметри можливостей країни й визнають, що статус держави на міжнародній арені залежить від її тісної кооперації з традиційними партнерами в сфері безпеки.

В Білій книзі з питань зовнішньої політики «Можливості, безпека, сила» (опублікована 23 листопада 2017 р.) обґрунтовано міжнародне позиціонування Австралії як регіональної держави з глобальними

інтересами, яка в найближчій і середньостроковій перспективі прагнучиме до зміцнення і розвитку багатосторонніх міжнародних партнерств в АТР (включаючи АТЕС, АСЕАН та ін.), а також економічних мегапроектів, таких як ТТП і РВЕП [10]. Велике значення приділяється розвитку двосторонніх відносин зі США, Японією, Індонезією, Індією, КНР, Сінгапуром, Республікою Корея та іншими країнами. Відносинам з КНР приділяється особлива увага, позаяк з 2007 р. Китай посідає місце найбільшого торговельного партнера Австралії. Водночас проголошення Китаю супротивником США і заклики двох останніх американських адміністрацій до створення широкої акикитайської коаліції спричиняють суттєві ускладнення у двосторонніх відносинах аж до гострих торговельних конфліктів і цілеспрямованих спроб блокування китайського проекту «Пояс і Шлях» (Belt and Road Initiative).

Урядові кола Австралії розглядають союзницькі відносини зі США в контексті гарантії захисту від таких загроз, з якими Австралія неспроможна впоратися самостійно. Це передбачає, насамперед, захист у ймовірному конфлікті з ядерними державами. Покладання на ядерні гарантії безпеки в забезпеченні захисту національної території від зовнішньої агресії обмежує претензії Австралії на регіональне лідерство, яке мало б передбачати спроможність самостійно підтримувати стан регіональної безпеки в південній частині Тихого океану. З боку Австралії це означає визнання домінуючого становища США у відносинах з регіональними союзниками. На практиці це змушує австралійські уряди приєднуватися до регіональних ініціатив у сфері безпеки, таких як Чотирьохсторонній діалог з питань безпеки (Quadrilateral Security Dialogue; Quad) за участі США, Японії, Австралії та Індії, політики стримування КНДР та заходів з контролю безпеки у Південно-Китайському морі.

В останні роки в політиці австралійських урядів простежується прагнення до посилення оборонної самодостатності, що підтверджується збільшенням військових витрат. З 2013 р. австралійський уряд розпочав програму модернізації озброєнь, спрямовану на посилення військового потенціалу в контексті підвищення спроможності у сфері вирішення безпекових проблем в АТР і навколишньому регіональному просторі. Ці заходи мотивуються намірами перетворення країни на автономний центр сили в південній частині Тихого океану і навіть поширення зони власного впливу на Південно-Східну Азію. В 2019 р. видатки оборонного бюджету Австралії становили 25,9 млрд дол. США, однак не досягли планового показника у 2% ВВП.

В якості головних загроз національній безпеці доктринальні документи визначають міжнародний тероризм, транснаціональну злочинність, локальні конфлікти і нестабільність світової фінансово-економічної системи. Базовими принципами протидії існуючим викликам вважаються дружні відносини з усіма державами, активна участь у діяльності регіональних структур та врегулювання суперечок і конфліктів дипломатичними методами.

Військово-політичні пріоритети Австралії передбачають запобігання, а в разі необхідності – надання відсічі прямій агресії проти країни; забезпечення безпеки та стабільності у південній частині Тихого океану і Азійсько-Тихоокеанському регіоні в цілому; сприяння глобальній стабільності й міжнародному порядку, побудованому на правилах [11].

Військова доктрина констатує низьку імовірність виникнення в АТР великомасштабного збройного конфлікту. Оборонне планування передбачає підготовку збройних сил до ведення бойових дій для забезпечення захисту території та стратегічних інтересів держави. Відповідно до концепції «передової оборони» передбачається своєчасне виявлення і ураження противника на підходах до повітряного і морського простору країни, перш за все, національними військово-морськими і військово-повітряними силами.

Пріоритетні напрямки розвитку збройних сил Австралії включають нарощування десантних сил і морської піхоти, реорганізацію сухопутних військ, нарощування бойових можливостей винищувальної авіації за рахунок закупівлі 80 американських винищувачів F-35, постачання безпілотних літальних апаратів різного призначення, нарощування бойових можливостей ВМС за рахунок прийняття на озброєння сучасних надводних і підводних кораблів, вдосконалення систем і засобів розвідки шляхом введення до бойового складу сучасних літаків-розвідників, підвищення рівня кібербезпеки [11].

Після приходу до влади ліберальної коаліції уряди Т. Ебботта, М. Тернбулла і С. Моррісона активізували участь Австралії в антикитайському за своєю спрямованістю Чотирьохсторонньому діалозі з питань безпеки. Застосування відносно нового поняття «Індо-Тихоокеанський регіон» (Indo-Pacific) відображає міжрегіональну геостратегічну концепцію, в основу якої покладено мету ефективного контролю морських комунікацій та ставлення до Китаю як до стратегічного конкурента США та їх союзників, насамперед в Азії. В рамках стратегічного бачення Індо-Тихоокеанська концепція розширює поняття Азійсько-Тихоокеанського регіону з тим, аби відобразити підвищен-

ня значимості Індії, котра стає важливим економічним і політичним гравцем на великому театрі в акваторії двох океанів.

На думку співробітника Центру стратегії та безпеки ім. Брента Скоукрофта (США) Р. Меннінга, в практичному сенсі це означає «розширення помірно посиленої військовими засобами ролі проекту «повороту на Схід» або «ребалансировки», проголошеної адміністрацією Барака Обами, яка поширила поняття АТР на Індію. Само по собі, це – лише помірковане розширення довгострокової політики США в напрямку АТР». З бюрократичної точки зору цей проект теж загалом вписується в зону відповідальності Тихоокеанського командування збройних сил США [12, с. 4].

У «Стратегії національної безпеки» США (2017 р.) поняття Індо-Тихоокеанський регіон використано замість традиційного поняття Азійсько-Тихоокеанський регіон. В «Стратегії національної оборони» США (2018 р.) задача побудови «вільного й відкритого» Індо-Тихоокеанського регіону визначається як пріоритетна мета американської зовнішньої та безпекової політики. Показово, що аналогічна заміна понять синхронно спостерігалась і в австралійських урядових доктринальних документах.

Загалом формат Quad стає все більш активним форумом стратегічного планування з метою протидії політиці Китаю, який підозрюють у намірах блокувати доступ третіх країн до смуги «внутрішніх морів», які омивають китайське узбережжя. Учасники Quad «тиснуть на інших регіональних акторів, аби налаштувати їх проти Китаю», хоча аж до останнього часу успіх таких зусиль залишався доволі обмеженим [12, с. 16]. Утім, по мірі загострення суперечностей довкола островних територій у Південно-Китайському морі інтерес до проекту виявляють і інші країни регіону, зокрема Нова Зеландія, Південна Корея та В'єтнам [12].

В проекті Quad Австралії відводиться специфічна роль зв'язуючої ланки між морськими просторами двох океанів, з урахуванням виняткової здатності цієї країни забезпечувати базування військово-морських, військово-повітряних сил і систем зв'язку. В Білій книзі з зовнішньої політики, виданій урядом М. Тернбулла (2015-2018 рр.), окремо відзначено зацікавленість Австралії в розбудові нового угруповання. Зовнішньополітична концепція ґрунтується на визнанні домінуючої ролі США в цьому макрорегіоні, «головним викликом» якого визначено Китай. Водночас уряд М. Тернбулла висловлював гостре невдоволення посиленням протекціоністських тенденцій у політиці

адміністрації Д. Трампа та його рішенням про вихід США з угоди про Транстихоокеанське партнерство.

У Білій книзі з зовнішньої політики (2017 р.) сформульовано п'ять головних напрямків зовнішньополітичної діяльності країни, включаючи:

- просування відкритості, змістовності і процвітання Індо-Тихоокеанського регіону на умовах поваги прав усіх держав;
- усіляке сприяння більшим можливостям національного бізнесу і протистояння протекціонізму;
- гарантування австралійцям безпеки і свободи перед лицем таких загроз, як тероризм;
- втілення і захист міжнародного права, яке забезпечує стабільність і процвітання, а також дозволяє співпрацювати у вирішенні глобальних проблем;
- активізацію зусиль з метою забезпечення стабільності на Тихому океані, зокрема – у Східному Тиморі [10].

Специфіка військової доктрини Австралії полягає в пристосуванні оборонного будівництва до стратегії колективної оборони в Індо-Тихоокеанському регіоні та взаємодії з Об'єднаним командуванням ВС США в зоні Тихого океану (U.S. Pacific Command; USPACOM). Впродовж наступного десятиліття уряд С. Моррісона планує збільшення військових витрат на 40%, що в сумарному відношенні становитиме 270 млрд австралійських доларів (186 млрд дол. США). Для порівняння – згідно плану, затвердженого 2016 р., десятилітні видатки на оборону оцінювалися в 195 млрд австралійських доларів [13].

Урядові програми приділяють значну увагу розвитку власного оборонно-промислового комплексу. З урахуванням розбудови збройних сил КНР уряд Австралії затвердив низку програм із закупівлі й власного виробництва ракетної техніки. В 2020 р. Агентство з військового співробітництва міністерства оборони США схвалило продаж Австралії 200 нових авіаційних протикорабельних ракет великої дальності Lockheed Martin AGM-158C LRASM (Long-Range Anti-Ship Missiles).

Тим часом Австралія планує розпочати виробництво власних керованих ракет. За словами прем'єр-міністра С. Моррісона, ці плани спричинені занепокоєнням з приводу небезпеки китайської агресії та мілітаризму, які відображають зміни в глобальному середовищі. У березні 2021 р. С. Моррісон наголосив, що «пандемія COVID-19 виявила потребу в самозабезпеченні, будь то розробка вакцини чи обороноздатність», які нагально потрібні для життєзабезпечення країни.

На відновлення ракетного виробництва уряд планує виділити 760 млн дол. США. Очікується, що в цій програмі візьме участь низка американських компаній – Raytheon, Lockheed Martin, Kongsberg та BAE Systems. Мета програми передбачає заміщення дефіциту американської військової приступності в регіоні, аби «утримати зовнішні оборонні рубежі проти постійно зростаючих можливостей Китаю» [14].

Амбітна військова програма в перспективі наступних 20 років передбачає створення наступальних систем, необхідних для стримування і враження супротивника з великої відстані. Йдеться про виробництво таких видів озброєнь, як гіперзвукова зброя, ракети класу «повітря-повітря», ракети наземного базування, керовані ракети для захисту суден, а також поліпшені системи захисту від балістичних ракет. Згідно заяви міністра оборони П. Даттона, у розбудові ракетної програми Австралія буде «щільно співпрацювати зі США, аби впевнитися, що ми усвідомлюємо, як наші дії можуть найліпшим чином задовольнити потреби Австралії та зростаючі потреби нашого самого важливого воєнного партнера» [14].

Урядова політика цілком відповідає орієнтирам Білої книги з питань оборони (2016 р.), в якій комплекс американо-китайських відносин розглядається як стрижень макрорегіональних протиріч, який визначатиме сценарії майбутнього.

За оцінками експертів Центру досліджень США в Університеті Сіднея, двадцять років безперервних бойових дій і нестабільності військового бюджету послабили боєздатність ключових елементів ВПС, ВМС, армії та морської піхоти США. Загалом це виявило значні потреби в поліпшенні військової підготовки збройних сил США, оновленні озброєнь і військової техніки застарілих зразків, створених ще в 1980-х рр. За таких обставин використання механізму союзницьких відносин дозволить Австралії прискорити відновлення ракетного виробництва до прийнятних строків, натомість дозволивши США розосередити концентрацію своїх сил і засобів заради зменшення вразливості від ударів з боку супротивника. За оцінками австралійських проурядових експертів, потенційна регіональна криза, яка може обумовити участь Австралії у військовому конфлікті, стосується проблеми Тайваню – якщо КНР спробує взяти Тайвань під свій контроль військовим шляхом.

Загалом не дивно, що спрямування військової стратегії Австралії проти розширення політичного і економічного впливу КНР спричинило загострення двосторонніх відносин. Ще відносно недавно, у квітні 2013 р., проголошення стратегічного партнерства між Австралією

та КНР розглядалося як початок ери пріоритетного співробітництва. На відміну від попередньої редакції (2009 р.), оприлюднена в травні 2013 г. Біла книга з питань оборони наголошувала, що Австралія вже не розглядає Китай як потенційну військову загрозу.

Згодом, у лютому 2017 р., китайсько-австралійські переговори засвідчили готовність сторін шукати порозуміння задля уникнення протекціонізму та взаємного сприяння економічному розвитку. На тому етапі здавалося, що зміцнення конкурентних можливостей австралійської економіки дозволить поєднати одночасну участь у різних зонах вільної торгівлі та угодах зі США та Китаєм. Однак вже невдовзі австралійські політичні кола почали висловлювати гостре занепокоєння з приводу планів Китаю в Океанії та швидкого проникнення в австралійську економіку. Як відзначав Ф. Хенсон (керівник Міжнародного центру кіберполітики в напівурядовому Австралійському інституті стратегічної політики), Китай підготувався до «великої гри» на Тихому океані. В рамках власного глобального проекту «Пояс і Шлях» власті КНР затвердили ряд проектів, включаючи створення потужної регіональної військової бази на Фіджі та реконструкцію чотирьох портів у Папуа – Новій Гвінеї, включно зі стратегічно важливим островом Манус, який розташований на північ від Папуа – Нової Гвінеї. Китайські урядові структури висловлювали інтерес і до інших острівних держав, включаючи Вануату [15].

З приводу об'єктів на острові Манус китайські плани увійшли в пряму конкуренцію з плануванням передової австралійської військової присутності. В 2018 р. Австралія розпочала ремонт причалу Ломбрум на о. Манус і висловила намір разом зі США провести реконструкцію місцевої військово-морської бази. Роль о. Манус пояснюється його вигідним розташуванням, близькістю до Південно-Китайського моря, наявністю зручної гавані та аеропорту.

Австралійський уряд непокоять суттєве збільшення Китаєм фінансової допомоги і кредитів, які надаються країнам Океанії, а також розбудова компанією Huawei підводної кабельної мережі. За офіційними даними, в 2006-2016 рр. фінансова допомога країнам Океанії з боку Китаю становила 1,8 млрд дол. США.

Стрімкі темпи економічного проникнення Китаю в країни південної частини Тихого океану виявилися неочікуваними для австралійських урядових кіл, які вдалися до різних способів протидії китайському впливу. Намагаючись нейтралізувати привабливість китайських інфраструктурних проектів, уряд Австралії суттєво збільшив обсяги

фінансової допомоги країнам Океанії – з 784 млн дол. США у 2017-2018 рр. до 926 млн дол. США у 2018-2019 рр. [15].

На думку австралійських аналітиків, у діях КНР, спрямованих на розширення впливу в Океанії, повторюються методи примусу, які вже використовувалися в економічних відносинах Китаю з іншими країнами. Очікується, що боргова залежність країн Океанії від КНР нейтралізує звичні для Австралії умови контролю держав регіону в формі «м'якого протекторату». Виявивши зони, чутливі для австралійських владних кіл, Китай отримав можливість відверто грати на нервах австралійських політиків, адже лише натяку про модернізацію того чи іншого тихоокеанського порту достатньо, аби вивести австралійський уряд з рівноваги. Окрім цього, в 2017-2018 рр. Китай став головним торговельним партнером держав Океанії, відтіснивши Австралію на «почесне» друге місце.

Китайська експансія змусила уряди Австралії та Нової Зеландії ініціювати підписання розширеної угоди про безпеку з учасниками Форуму тихоокеанських островів (5 вересня 2018 р.). Нова угода між 18 учасниками форуму, відома як «Декларація Бо», розширює зміст чинного пакту, долучаючи «нетрадиційні» області регіональної безпеки, такі як екологічна безпека, кіберзлочинність і безпека людини [16].

Ще більше обурення австралійського уряду викликало підписання Папуа – Новою Гвінеєю меморандуму про будівництво китайськими компаніями багатофункціонального рибопромислового комплексу на острові Дару, розташованому у Торресовій протоці поблизу південного узбережжя Нової Гвінеї. При цьому ширина Торресової протоки становить лише 151 км. В австралійській пресі одразу з'явилися чутки, що китайський проект переслідує мету розміщення на о. Дару військової бази. Відповідаючи на закиди з боку австралійських політиків, посол КНР у Папуа – Новій Гвінеї вказав на суто економічне призначення проекту й був змушений нагадати, що комерційні відносини між двома суверенними державами (ПНГ і Китаєм) не потребують попередньої згоди третьої сторони [17].

Реакція австралійського уряду на розширення китайської присутності пояснюється прагненням «захистити свій безпосередній регіон і відвернути його перетворення на майданчик для дій потужної воєнної держави». Однак оглядачі висловлюють сумніви в тому, що такий підхід є раціональним з точки зору спрямування ресурсів для протидії амбіціям КНР. На думку Ф. Хенсона, в довгостроковій перспективі Австралія «ризикає звзити оперативний горизонт», перейшовши від

участі в якості міжнародного актора як на глобальному, так і на регіональному рівнях (прикладом чого слугує участь у багатонаціональних навчаннях зі свободи судноплавства в Південно-Китайському морі) до політики, яка «більш вузько орієнтована на наше найближче оточення» [15].

Зі свого боку політичне керівництво в Канберрі вважає, що дії КНР у Південно-Китайському морі, будівництво Китаєм військових об'єктів на штучних островах і поєднання політичного тиску на регіональні держави з економічними заходами окреслюють не надто привабливу перспективу. Якщо китайським військовим кінець-кінцем вдасться поставили під свій контроль Південно-Китайське море, керівництво КНР напевно зажадає подальшого розширення свого впливу. Тому австралійський уряд зацікавлений у розбудові співпраці з партнерами у найширшому регіональному контексті, що полегшить стримування КНР.

Попри наявність певних протиріч у торгівлі з КНР, до 2020 р. Австралія намагалася уникати критичного загострення двосторонніх відносин. Заявивши про свій нейтралітет щодо територіальних спорів між прибережними країнами, Австралія утримувалася від участі в ініційованій США Операції із забезпечення свободи судноплавства у Південно-Китайському морі.

Деякі помірковані австралійські експерти пропонували застосовувати у відносинах з КНР тактику «хеджування», поєднуючи економічні вигоди з чітким захистом національних інтересів і протидією втручанням у внутрішні справи. Утім останнім часом в австралійських експертних колах переважала думка, що КНР прагне замістити США як домінуючу державу в регіоні Східної Азії, що викликатиме цілком очікуваний спротив. На думку професора стратегічних досліджень Австралійського національного університету Х. Уайта, протистояння Китаю неминуче ставитиме під загрозу економічні зв'язки між двома країнами. Й хоча Австралія налаштована на взаємовигідну співпрацю з Китаєм, вона не погодиться визнати його політичне домінування [18].

Прибічники односторонньої орієнтації Австралії на союз зі США також застерігали проти високого ступеня експортної залежності Австралії від КНР, що відкриває шлях для вирішення спірних моментів засобами економічного тиску. Зрештою австралійський уряд ініціював ухвалення законодавства про іноземне втручання, що викликало гостре невдоволення китайської сторони, а австралійська Рада з моні-

торингу іноземних інвестицій почала блокувати проекти китайських компаній на території країни.

Найбільш активно заходи з блокування взаємної торгівлі почали застосовуватися після оголошення пандемії коронавірусу. Реагуючи на ініціативу Австралії про міжнародне розслідування причин поширення COVID-19, уряд КНР у травні 2020 р. ввів заборонні імпорتنі мита на австралійський ячмінь, пізніше – на бутильоване вино, а згодом передав китайським компаніям неофіційну вимогу припинити закупівлю мідної руди, зерна, деревини, цукру, морепродуктів, яловичини та вугілля.

Зі свого боку Австралійська антидемпінгова комісія лише з лютого по травень 2020 р. розпочала розслідування проти низки китайських товарів, зокрема алюмінію, металічного кремнію та трубною сталі. При цьому Австралія судиться в СОТ по чотирьох справах проти запроваджених Китаєм антидемпінгових мит, а Китай не звертався до СОТ по жодній з 87 справ, порушених Австралією проти китайських товарів.

9 листопада 2020 р. китайська офіційна преса (газета «China Daily») висловила уряду Австралії попередження, застерігаючи від підтримки США в економічній війні проти КНР й порадивши триматися подалі від конфлікту між ними, «поки ще не стало занадто пізно». Й нарешті 18 листопада 2020 р. посольство КНР у Канберрі оприлюднило список з 14 «спірних питань» в австралійсько-китайських відносинах. У цьому переліку згадувалися перешкоди для роботи китайських журналістів, скасування віз для китайських студентів, заклики до міжнародного розслідування походження COVID-19, заборона технології мереж 5G від компанії Huawei (2018 р.), блокування десяти інвестиційних угод у галузях інфраструктури та сільського господарства за участю китайських суб'єктів, застосоване під приводом міркувань національної безпеки всупереч двосторонній угоді про вільну торгівлю, невиправдане втручання в справи Китаю з приводу Сінцзяну, Гонконгу, Тайваню тощо [19].

Наступним кроком стало оголошення китайською Національною комісією з розвитку і реформ безстрокового ембарго на австралійське вугілля (16 грудня 2020 р.), що й стало фактичним оголошенням торговельної війни. Своєю чергою австралійський уряд звинуватив Китай у порушенні правил міжнародної торгівлі, умов двосторонньої угоди про ЗСТ й опротестував у СОТ збільшення тарифів на ячмінь на 80,5%. Утім, у разі тривалого торговельного конфлікту обидві сторони понесуть економічні збитки, які напевно будуть для Австралії

більш відчутними й можуть спричинити скорочення ВВП в межах близько 6%.

Огляд дій сторін свідчить про свідоме порушення умов двосторонньої угоди про вільну торгівлю та використання політичних мотивацій для блокування економічних зв'язків. Уряд КНР гостро реагує на політичні звинувачення та політично вмотивовані дії, включно з антикитайськими виступами у міжнародних організаціях і політичним переслідуванням осіб, які висловлюють лояльне ставлення до КНР. Натомість австралійський уряд системно протидіє глобальному проєкту «Пояс і Шлях», забороняючи угоди, укладені китайськими компаніями з австралійськими партнерами.

Влітку 2020 р. виникла скандальна ситуація, коли австралійський прем'єр С. Моррісон заборонив уряду штату Вікторія підписати рамкову угоду з адміністрацією китайської ініціативи «Пояс і Шлях» в межах проєкту «великого» інфраструктурного будівництва. С. Моррісон повідомив про намір уряду Австралії ухвалити новий закон, який надасть федеральному уряду право вето на будь-які угоди штатів, територій, місцевих рад і університетів з іноземними відомствами. Нова норма передбачатиме право федерального уряду перевіряти і скасовувати такі угоди, аби впевнитися, що вони відповідають засадам зовнішньої політики Австралії. Приводом для заборони стала згадка в проєкті відхиленої угоди таких планів, як проведення досліджень у галузі біотехнології та високотехнологічного виробництва, які, з погляду австралійського уряду, можуть мати «серйозні наслідки для національної безпеки» [20].

Дорікаючи уряду штату Вікторія за наївність і нерозуміння політичних реалій, австралійська проурядова преса використовувала аргументацію в дусі новітньої «холодної війни». В такому ракурсі китайська ініціатива «Пояс і Шлях» розглядається як «частина стратегічних цілей Китаю по посиленню його влади над іншими державами, які антагоністичні власним цілям зовнішньої політики Австралії». Принагідно стверджується, що Китай сам надав привід і створив умови для розробки і впровадження нового законодавства, «що свідчить про готовність Канберри і надалі давати відсіч операціям впливу з боку Пекіна». При цьому наголошується, що демонстрація Австралією «твердої відданості захисту своїх національних інтересів стикається з обмеженим спротивом з боку Китаю» [20].

В цьому ракурсі логіка австралійського уряду повністю збігається з позицією керівних кіл США, які тлумачать ініціативу «Пояс і Шлях» як втілення стратегічних цілей Китаю і загрозу безпеці інших держав,

у першу чергу, азійських союзників і партнерів США – Індії, Японії та регіональних держав, розташованих поблизу Південно-Китайського моря.

Перебіг австралійсько-китайських відносин ілюструє суперечливу природу міжнародної взаємодії потужних гравців, які мають конкуруючі інтереси і переслідують різні цілі. Їх обопільна зацікавленість у тісних економічних відносинах обумовлена прагненням до взаємодоповнюваності економік, одержання прибутку і доступу до ресурсів. Водночас такі відносини мають гостро конкурентний характер і тяжіють до встановлення жорстких обмежень і запобіжників, націлених на забезпечення режиму роздільного функціонування політичних систем і створення перешкод для обопільного й конвергентного суспільно-політичного впливу.

Висновки та узагальнення.

Загалом, попри відчутний ухил у бік безпекової проблематики, політичні кола Австралії розглядають потенціал розвитку економіки як головне джерело національного добробуту, запоруку успішної зовнішньої політики та засіб збільшення ваги у світовій політиці. Проте за довгостроковими прогнозами Австралія навряд чи матиме шанси здобути статус гравця «першої ліги», хоча ймовірно залишатиметься у двадцятці провідних економік світу.

Австралійська політична традиція розглядала Австралію як форпост європейської цивілізації на Тихому океані, що обумовлювало пріоритетний розвиток відносин з Великою Британією, США та країнами британської Співдружності. Стрімке економічне піднесення країн Азії змінило становище Австралії в довколишньому регіоні й посилило внутрішню суперечливість позиціонування країни.

Зовнішньополітичні дилеми Австралії загалом визначалися балансом між реаліями довколишнього світу і доктринально визначеними цілями та інтересами. Спочатку головна суперечність зовнішньополітичного позиціонування країни була пов'язана з прагненням знайти баланс між західною політичною культурою австралійського суспільства і потребами в активізації різнопланових відносин з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону.

Пізніше дихотомія зовнішньополітичного позиціонування Австралії зводилася до поєднання ролі молодшого союзника США зі спробами формування власного підходу до проблем торговельно-економічних відносин в макрорегіоні АТР, забезпечення регіональної стабільності та утримання загального військово-політичного контролю в південній частині Тихого океану.

Суперечності новітнього періоду позначені очікуваним скороченням ролі США як глобальної військової, фінансової та економічної держави та потенційним заміщенням звичного і передбачуваного домінування США зростаючим впливом КНР. З огляду на потребу в адаптації до нової розстановки сил і впливів урядові кола Австралії вдаються до апробації нових моделей комбінованої стратегії. Один із варіантів такої стратегії, який будується на балансуванні між США та Китаєм, отримав неофіційну назву «хеджування ризиків». В його основу покладено наміри знайти формат різновекторних відносин з цими країнами, який дозволив би поєднувати військовий союз зі США і відносини конкурентної взаємодії з Китаєм як головним торговельним партнером Австралії. В такому разі зовнішня політика нагадуватиме «двофазну» пульсуючу модель на кшталт пірнання дельфіна.

Другий варіант бачиться як одновимірний і значно більш ризикований. В його основу покладено очікування, що Австралія буде неминуче втягнута в «нову холодну війну», в якій найближчими союзниками, окрім США, виступатимуть Японія, Індія, а також, імовірно, В'єтнам і Південна Корея.

В якості незалежної змінної в такому сценарії виступають відносини провідних великих держав – США і КНР – та баланс сил між ними, який надає американо-китайським відносинам провідного стратегічного значення. Союз зі США символізує для Австралії «якір безпеки», а зростання Китаю, окрім економічних можливостей, загрожує зміною характеру міжнародного порядку і розподілу влади, що створюватиме труднощі та перешкоди в досягненні бажаних рівнів безпеки та стабільності. Так само в якості прямої загрози розглядається й посилення впливу китайської однопартійної держави на внутрішню політику Австралії. Доцільно відзначити, що Біла книга з питань зовнішньої політики (2017 р.) чітко наголошує на відмінності інтересів, цінностей, політичних і правових систем Австралії та Китаю, що обумовлює неминучість суперечностей з багатьох питань, включно з проблемами Південно-Китайського моря.

В якості залежної змінної виступає адаптація держав Індо-Тихоокеанського макрорегіону до суперництва між США та Китаєм за умов збільшення впливу КНР. При цьому зростаюча активність і наполегливість Китаю в Тихоокеанському регіоні впливатиме на зовнішньополітичне позиціонування окремих країн включно з можливим зростанням підтримки політики Китаю з їхнього боку.

Враховуючи обмежені можливості Австралії впливати на міжнародні політичні процеси, у політичних колах країни помітне усвідом-

лення, що її уряд не зможе запобігти ризику переростання американо-китайських протиріч у конфлікт. Тому Австралія буде заохочувати Китай і США управляти своїми економічними протиріччями таким чином, аби гарантувати, що економічне напруження «не живить стратегічне суперництво» й не буде завдавати шкоди багатосторонній торговельній системі, налагодженій у регіоні.

З метою відвернення прямої військової конфронтації між США і КНР заради забезпечення регіональної стабільності і безпеки Австралія прагне активно взаємодіяти з обома великими державами і буде співпрацювати з іншими країнами регіону, які поділяють багатосторонній підхід. При цьому офіційні документи декларують нагальну потребу заздалегідь підготуватися до ймовірного загострення безпекової ситуації. В рамках підготовки до стану, пов'язаного з переходом КНР стратегічної ініціативи в регіоні, такий підхід передбачає розбудову власних збройних сил з метою досягнення більшої самодостатності в оборонній сфері.

Показово, що у вступному слові до Білої книги з питань зовнішньої політики (2017 р.) тодішній прем'єр-міністр М. Тернбулл відверто визнав, що Австралія «більше ніж коли-небудь раніше має бути суверенною, а не залежною», що ставить перед урядом вимогу «взяти на себе відповідальність за нашу власну безпеку і процвітання» [10, р. III].

Підводячи підсумок, відзначимо, що загалом новітні тенденції та зміни в міжнародних відносинах обумовили перегляд деяких попередніх цільових установок, таких як гарантування унікальної «регіональної відповідальності» Австралії, її природне лідерство в Океанії та акцент на «самостійну роль» у забезпеченні та захисті власних австралійських інтересів.

Враховуючи посилення ризиків і динамічний характер змін у міжнародному середовищі, Австралія на доктринальному рівні декларує прихильність до захисту і зміцнення міжнародних правил, якими мають керуватися міждержавні відносини, і саме на такій основі висловлює намір до подальшої взаємодії з Китаєм на різних рівнях і з різних питань.

Використані джерела та література:

1. Five Power Defence Agreements. *Department of Foreign Affairs. Australian Treaty Series*. 1971. No.21 // Australian Legal Information Institute website. URL: <http://www.austlii.edu.au/au/other/dfat/treaties/1971/21.html>

2. Australian Defence (White Paper; November 1976). Presented to Parliament by the Minister for Defence D.J. Killen. Canberra : Australian Government Publishing Service, 1976. VII, 59 p.
3. Huisken R.H., Thatcher M.C. History as Policy. Framing the debate on the future of Australia's defence policy. Canberra : The Australian National University, 2007. 202 p.
4. Defence 2000. Our Future Defence Force. [Canberra] : Commonwealth of Australia, 2000. XVIII, 123 p.
5. United States-Australia Free Trade Agreement Implementation Act. 2004. July 15. URL: <https://www.govtrack.us/congress/bills/108/hr4759/text#>
6. Free Trade Agreement Between the Government of Australia and the Government of People's Republic of China (ChAFTA). URL: <http://dfat.gov.au/trade/agreements/chافتa/official-documents/Documents/chافتa-agreement-text.pdf>
7. Trump D.J. Presidential Memorandum Regarding Withdrawal of the United States from the Trans-Pacific Partnership Negotiations and Agreement // The White House. Office of the Press Secretary. 2017. January 23. URL: <https://geneva.usmission.gov/2017/01/24/presidential-memorandum-regarding-withdrawal-of-the-united-states-from-the-trans-pacific-partnership-negotiations-and-agreement/>
8. США считают, что Транстихоокеанское партнерство должно стать эффективнее. ТАСС. 2021. 22 января. URL: <https://tass.ru/ekonomika/10528769>
9. Австралия. Импорт и экспорт. URL: <https://trendeconomy.ru/data/h2/Australia/TOTAL>
10. 2017 Foreign Policy White Paper. Opportunity, Security, Strength // Department of Foreign Affairs and Trade. [Canberra] : Australian Government, 2017. VIII, 122 p. URL: <https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/2017-foreign-policy-white-paper.pdf>
11. Defense White Paper 2016 // Australian Government, Department of Defense. URL: <http://www.defence.gov.au/whitepaper/docs/2016-defence-white-paper.pdf>
12. Мэннинг Р. Индо-Тихоокеанская стратегия США: мифы и реальность // Дискуссионный клуб «Валдай». Июль 2018. URL: <http://ru.valdaiclub.com/files/22102/>
13. Australia seeks long-range missiles in Indo-Pacific defence shift. BBC. 2020. 1 July. URL: <https://www.bbc.com/news/world-australia-53244752>
14. Crowe D. Australia to build its own missiles with \$1bn guided weapons facility. *The Sydney Morning Herald*. 2021. 30 March. URL: <https://www.smh.com.au/politics/federal/australia-to-build-its-own-missiles-with-1bn-guided-weapons-facility-20210330-p57fdm.html>
15. Hanson F. Are we being played in the Pacific? *The Strategist* (The Australian Strategic Policy Institute Blog). 2018. 10 Sep. URL: <https://www.aspistrategist.org.au/are-we-being-played-in-the-pacific/>

16. Jancic B. Australia signs new Pacific security deal. *The West Australian*. 2018. 5 September. URL: <https://thewest.com.au/politics/australia-signs-new-pacific-security-deal-ng-s-1889704>
17. Blades J. Chinese cast net over neglected PNG border zone. *Radio New Zealand*. 2020. 19 December. URL: <https://www.rnz.co.nz/international/pacific-news/433180/chinese-cast-net-over-neglected-png-border-zone>
18. White H. Australia's real choice about China. *The Strategist*. 2018. 31 May. URL: <https://www.aspistrategist.org.au/australias-real-choice-about-china/>
19. Kearsley J., Bagshaw E., Galloway A. 'If you make China the enemy, China will be the enemy': Beijing's fresh threat to Australia. *The Sydney Morning Herald*. 2020. 18 November. URL: <https://www.smh.com.au/world/asia/if-you-make-china-the-enemy-china-will-be-the-enemy-beijing-s-fresh-threat-to-australia-20201118-p56fq5.html>
20. Wyeth G. New Australian Foreign Policy Legislation Stresses Consistency. *The Diplomat*. 2020. 31 August. <https://thediplomat.com/2020/08/new-australian-foreign-policy-legislation-stresses-consistency/>

УДК 94 : 159.964.2 (94)

Кузнецов Ю. Б.

ПЕРША ОЗНАКА ЖИТТЯ ПСИХОАНАЛІЗУ В АВСТРАЛІЇ

Автор досліджує історію зародження і розвитку психоаналізу в Австралії з початку і до другої половини ХХ ст.

Ключові слова: *Австралія, Фрейд, психоаналіз, історія.*

Кузнецов Ю. Б. Первые признаки жизни психоанализа в Австралии.

Автор изучает историю зарождения и развития психоанализа в Австралии от начала и до середины ХХ в.

Ключевые слова: *Австралия, Фрейд, психоанализ, история.*

Yuri Kuznetsov. The first sign of the life of psychoanalysis in Australia.

The author detects the history of birth and development of psychoanalysis in Australia with its beginning to the second half of the XX century.

Keywords: *Australia, Freud, psychoanalysis, history.*

У 1911 р. Зигмунд Фрейд [1] у листі до Шандора Ференці [2] написав: «Два дні тому новий континент заявив про себе. Секретар неврологічної секції австралійського конгресу назвався передплатником